

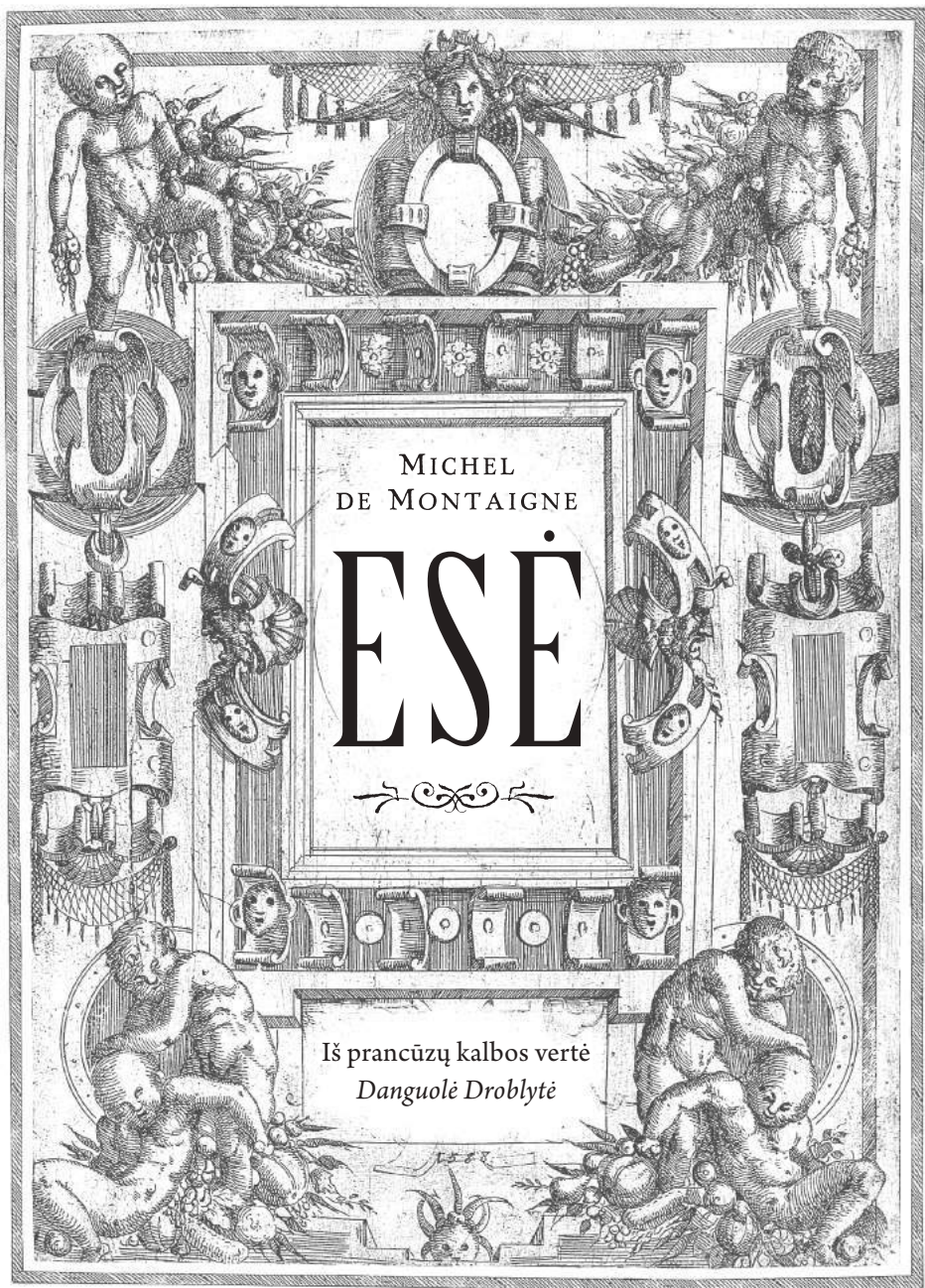
MICHEL
DE MONTAIGNE

ESÈ

TYTOALBA

*Gyventi-
štai mano amatas
ir mano menas*

VILNIUS 2011

TURINYS

*Mišelio de Montenio etika:
naujas žvilgsnis į žmogų ir humanizmą* 7

Skaitytojui 37

PIRMA KNYGA

IX	Apie melagius	40
XIV	Apie tai, kad gėrio ir blogio suvokimas daug kuo priklauso nuo mūsų požiūrio	41
XX	Apie tai, kad filosofuoti – reiškia mokytis mirti	67
XXIII	Apie įprotį, taip pat apie tai, kad nederą be tvirto pagrindo keisti įsitvirtinusių įstatymų	71
XXV	Apie pedantizmą	74
XXVI	Apie vaikų auklėjimą	85
XXVIII	Apie draugystę	101
XXX	Apie nuosaikumą	111
XXXI	Apie kanibalus	112
XXXII	Apie tai, kad Dievo planus dera vertinti itin atsargiai	117
XXXVII	Apie Katoną Jaunesnįjį	118
XXXIX	Apie vienatvę	120
XLII	Apie tarp mūsų egzistuojančią nelygybę	124
L	Apie Demokritą ir Herakleitą	126
LIV	Apie tuščią gudravimą	128
LVI	Apie maldas	130

ANTRA KNYGA

I	Apie mūsų poelgių nepastovumą	134
II	Apie girtavimą	136

III	Apie vieną Kėjos salos paprotį	138
IV	Apie pratybas	140
VI	Apie garbingus apdovanojimus	144
X	Apie knygas	145
XI	Apie žiaurumą	152
XII	Raimondo Sabundiečio apologija	154
XV	Apie tai, kad sunkumai sustiprina mūsų troškimus	172
XVI	Apie garbę	174
XVII	Apie puikybę	175
XVIII	Apie melo atpažinimą	181
XIX	Apie sąžinės laisvę	183
XXVII	Baimė – žiaurumo motina	184
XXXVI	Apie tris žymiausius žmones	185
XXXVII	Apie vaikų panašumą į tėvus	189

T R E Č I A K N Y G A

I	Apie tai, kas naudinga ir garbinga	192
II	Apie atgailą	194
III	Apie tris bendravimo rūšis	213
V	Apie Vergilijaus eiles	219
VII	Apie aukštos padėties suvaržymus	221
VIII	Apie pokalbio meną	223
IX	Apie tuštybę	233
X	Apie tai, kad reikia valdyti savo valią	235
XI	Apie luošius	243
XII	Apie fiziognomiją	244
XIII	Apie patyrimą	246
Priedas	Mintys iš įvairių „Esė“ skyrių	267
	Paaiškinimai	284

IX

Apie melagius

Iš patirties žinoma, kad puiki atmintis dažnai būna susijusi su abejotinomis proto galiomis.

Ne be pagrindo sakoma, kad kas nelabai pasikliauja savo atmintimi, tam nelengva sklandžiai meluoti.

Melas – šlykščiausia yda. Tik žodis daro mus žmonėmis, tik žodis suteikia mums galimybę bendrauti vienam su kitu. Ir jeigu mes suvoktume visą minėtos ydos bjaurastį ir sunkumą, tai baus-tume už ją sudeginimu ant laužo su didesniu pagrindimu nei už kitą nusikaltimą. Aš pastebiu, kad vaikai dažnai baudžiami dėl visiškų mažmožių, galima sakyti, už nieką; kad jie baudžiami už nusižengimus, padarytus iš nežinojimo ar nesupratimo ir neturin-čius jokių padarinių. Tačiau tik melagingumas ir, šiek tiek mažiau, užsispyrimas, man atrodo, yra kaip tik tos vaikiškos ydos, su kurių priežastimis ir išikerojimu reikia griežtai ir negailestingai kovoti. Jos auga kartu su žmogumi. Ir kai tik kalba pasuka melo keliu, tie-siog stebėtina, kaip sunku ją sugrąžinti prie tiesos! Iš to ir seka, kad mes sutinkame žmonių, ganėtinai sąžiningų ir padorių kitais atvejais, bet paveiktų ir pavergtų šitos nuodėmės.

Jei melas, panašiai kaip tiesa, būtų vienpusiškas, mūsų padėtis būtų kur kas lengvesnė. Tokiu atveju mes laikytume patikimu tai, kas priešinga tam, ką sako melagis. Tačiau tiesos priešybė reiškiasi šimtais tūkstančių skirtumų ir neturi ribų.

XIV

Apie tai, kad gėrio ir blogio suvokimas daug kuo priklauso nuo mūsų požiūrio

Sena graikų patarlė sako, kad žmonės kankinasi ne tiek dėl pačių dalykų, kiek dėl savo požiūrio į juos¹. Sunkus žmogaus gyvenimas labai palengvėtų, jei kas nors galėtų nustatyti, kad šitai tinka visur ir visada. Juk jeigu blogį suvokiame tokį, kokį patys sukūrėme, tai susidaro įspūdis, kad galime jo nepaisyti arba paversti jį gėriu. Jeigu daiktai mums paklūsta, tai kodėl tu nepasinaudojus ir nepritaikius jų savo naudai? Jeigu tai, ką mes vadiname blogiu ir kančia, savaime nėra nei blogis, nei kančia, o tik mūsų vaizduotė suteikia jiems tokias savybes, vadinasi, mes patys galime jas pakeisti. Bet, turėdami pasirinkimo laisvę, niekieno nespiriame, mes kaip didžiausi kvailiai kabinamės į tai, kas mums teikia daugiausia sielvarto, ir suteikiame ligoms, skurdui ir gėdai aitrų ir bjaurų skonį, užuot priskyre malonias savybes; likimas mus aprūpina tik žalia medžiaga, ir mes turime suteikti jai formą. Vadinasi, tai, ką mes laikome blogiu, savaime nėra blogis, arba, kad ir kas tai būtų, nuo mūsų bent jau priklauso, kokį mes suteiksime jam atspalvį ir pavidalą; kadangi vėl grįžtame prie to paties, tai pažiūrėkime, ar gali visa tai pasitvirtinti tikrovėje.

Jeigu to, ko bijome, tikroji esmė pati savaime turėtų galią įsiskverbti į mūsų sąmonę, tai ji panašiai ir vienodai įsiskverbėtų į visų sąmonę, nes visi žmonės yra vienos prigimties ir visi turi daugmaž

1 M. de Montenis turi galvoje Epikteto „Vadovėlj“. Šis posakis buvo išraižytas ant M. de Montenio bibliotekos lubų kartu su kitais senovės graikų filosofų posakiais.

vienodas suvokimo ir sprendimo priemonės bei įrankius. Tačiau mūsų nuomonių apie tuos pačius dalykus įvairovė akivaizdžiai rodo, kad mes susidarome jas pagal savo polinkius; vieni dėl atsitiktinumo juos suvokia tokius, kokie jie yra iš tikrųjų, o tūkstančiai kitų suteikia jiems naują ir priešingą esmę.

Didžiausiomis negandomis mes laikome mirtį, skurdą ir skausmą.

Tačiau kas nežino, kad ta pati mirtis, kurią vieni laiko baisių baisybe, kitiems tėra vienintelis prieglobstis nuo šio gyvenimo kančių, aukščiausias gėris, kelias į laisvę, paprastas bei greitai veikiantis vaistas nuo visų nelaimių? Vieni jos laukia su baime ir šurpu, o kitiems ji teikia daugiau džiaugsmo negu gyvenimas.

Kai kas net apgailestauja, kad ji taip lengvai visiems pasiekama:

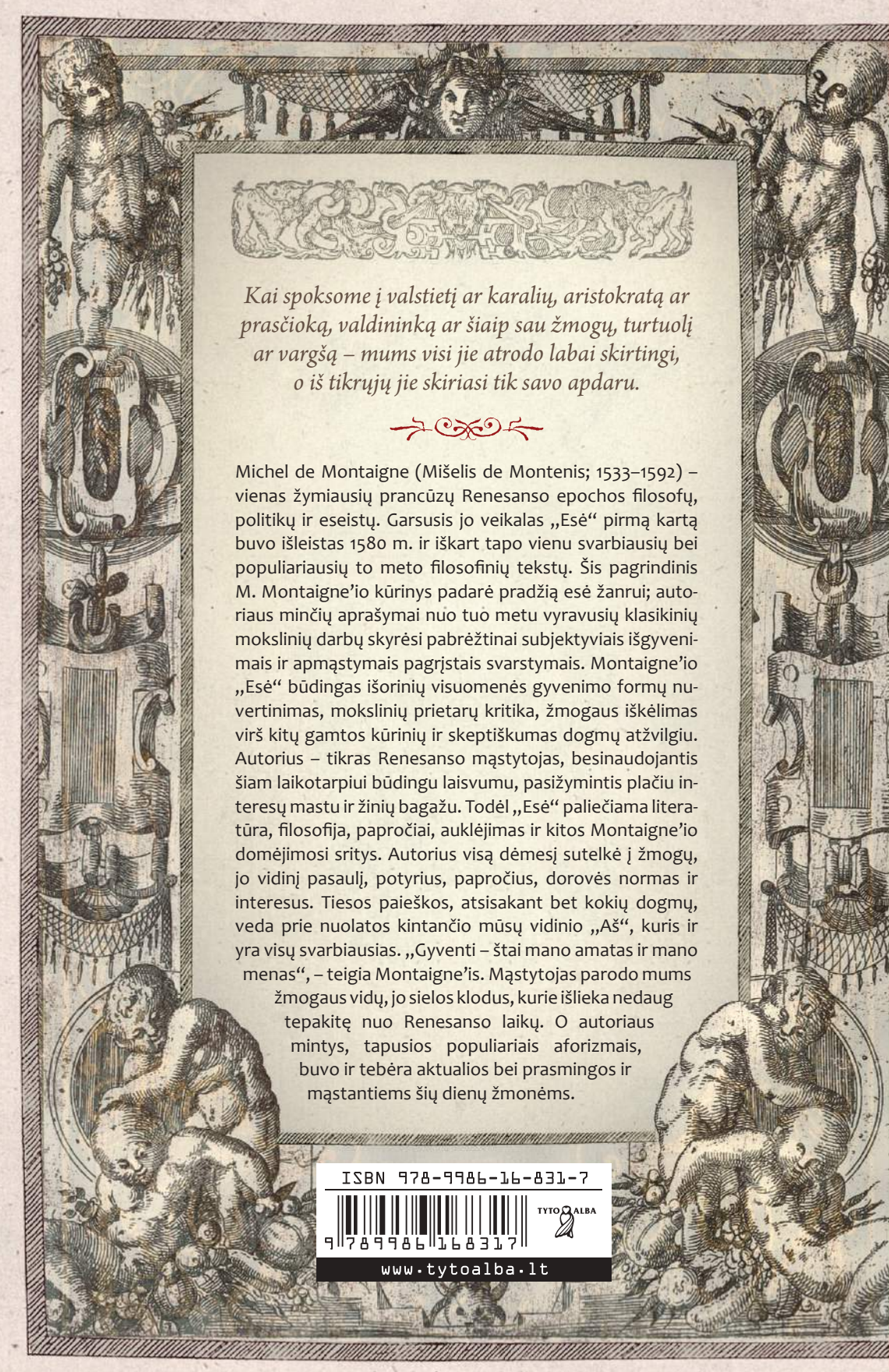
*Mors utinam pavidos vita subducere nolles,
Sed virtus te sola daret¹.*

Bet palikime ramybėje šauniuosius drąsuolius. Teodoras grasinančiam jį nužudyti Lisimachui atsakė: „Tu atliksi žygdarbį, pagal jėgas ir ispaniškai muselei!“² Daugelis filosofų, pajutę gresiantį pavojų, patys pagreitino savo mirtį arba šaukėsi jos.

O kiek mes žinome paprastų žmonių, kurie, pasmerkti mirčiai – ne lengvai, o gėdingai mirčiai, kartais lydimai žiaurių kankinimų, – rodė tokią drąsą, kas iš užsispyrimo, kas iš romaus naimumo, kad jokios permainos jų elgesyje nebuvo galima pastebėti: jie tvarkė savo namų reikalus, pokštavo su draugais, dainavo, sakė liaudžiai pamokomas kalbas, retkarčiais įpindami ir šmaikštesnį

1 „O kad tu, mirtie, nenorėtumei atimti gyvenimo iš bailių, O kad vien tik narsumas tave suteiktų.“ (Lot.) Lukanas. *Farsalija, arba Apie pilietinį karą*, IV, 580–581.

2 Ciceronas. *Tuskulo pokalbiai*, V, 40. Lisimachas (361–281 m. pr. m. e.) – Aleksandro Makedoniečio karvedys, pasižymėjęs nepaprastu žiaurumu.

*Kai spoksime į valstietį ar karalių, aristokratą ar
prasčioką, valdininką ar šiaip sau žmogų, turtuolį
ar vargšą – mums visi jie atrodo labai skirtingi,
o iš tikrųjų jie skiriasi tik savo apdaru.*

Michel de Montaigne (Mišelis de Montenis; 1533–1592) – vienas žymiausių prancūzų Renesanso epochos filosofų, politikų ir eseistų. Garsusis jo veikalas „Esė“ pirmą kartą buvo išleistas 1580 m. ir iškart tapo vienu svarbiausių bei populiariausių to meto filosofinių tekstų. Šis pagrindinis M. Montaigne’io kūrinys padarė pradžią esė žanrui; autoriaus minčių aprašymai nuo tuo metu vyravusių klasikinių mokslinių darbų skyrėsi pabrėžtinai subjektyviais išgyvenimais ir apmąstymais pagrįstais svarstymais. Montaigne’io „Esė“ būdingas išorinių visuomenės gyvenimo formų nuvertinimas, mokslinių prietarų kritika, žmogaus iškėlimas virš kitų gamtos kūrinių ir skeptiškumas dogmų atžvilgiu. Autorius – tikras Renesanso mąstytojas, besinaudojantis šiam laikotarpiui būdingu laisvumu, pasižymintis plačiu interesų mastu ir žinių bagažu. Todėl „Esė“ paliečiama literatūra, filosofija, papročiai, auklėjimas ir kitos Montaigne’io domėjimosi sritys. Autorius visą dėmesį sutelkė į žmogų, jo vidinį pasaulį, potyrius, papročius, dorovės normas ir interesus. Tiesos paieškos, atsisakant bet kokių dogmų, veda prie nuolatos kintančio mūsų vidinio „Aš“, kuris ir yra visų svarbiausias. „Gyventi – štai mano amatas ir mano menas“, – teigia Montaigne’is. Mąstytojas parodo mums žmogaus vidų, jo sielos klodus, kurie išlieka nedaug tepakitę nuo Renesanso laikų. O autoriaus mintys, tapusios populiariais aforizmais, buvo ir tebėra aktualios bei prasmingos ir mąstantiems šių dienų žmonėms.

ISBN 978-9986-16-831-7

TYTO ALBA

9 789986 168317

www.tytoalba.lt